

РАДЕ МИХАЉЧИЋ

(21. јануар 1937, Средња Јурковица,
Босанска Градишка – 26. март 2020, Београд)

УДК 929:94Михаљчић Р.
DOI 10.7251/SIC2003239S

У четвртак 26. марта 2020. последице дуге и тешке болести умро је наш професор, колега и пријатељ, Раде Михаљчић. In меморијал је прилика да прикажемо животни пут нашег покојног професора. У питању је тежак и незахвалан посао, јер је готово немогуће на неколико страница приказати сва његова достигнућа, успјехе и награде. При томе се не смије занемарити ни његова личност која је, по много чему, била непоновљива.

Основну школу похађао је у Сиску и Котор Вароши. Гимназију је успјешно окончао у Бањој Луци. Дипломирао је 1960. године на групи за Историју Филозофског факултета у Београду. На истом факултету изабран је за асистента 1962. године. Три године касније (1965) одбранио је магистарски рад *Селишта. Прилог историји насеља у средњовековној српској држави*. Био је на специјализацији у Француској код професора Жоржа Дибија. Током школске 1966/67. седам мјесеци је провео на Универзитету у Атини као стипендиста грчке владе. Докторску дисертацију *Крај Српског царства* одбранио је 1971. на Филозофском факултету у Београду. Предавао је Националну историју средњег века, од 1984. у звању редовног професора. Једно вријеме био је шеф Катедре за националну историју средњег века. По позиву је предавао у Атини и Москви.

Професор Раде Михаљчић био је ангажован као хонорарни (гостујући) наставник на Филозофском факултету у Бањој Луци, и то од његовог оснивања 1994. године. Након што је пензионисан на Филозофском факултету у Београду, дошао је 2002. године у Бању Луку гдје је на Филозофском факултету засновао радни однос. Био је шеф Одсјека за историју од 2002. до пензионисања 2008. године. Исте године професор Михаљчић био је изабран за професора емеритуса, те је у том звању био ментор више

кандидата за магистарске тезе и докторске дисертације у наредним годинама на Филозофском факултету у Бањој Луци.

Као посебна издања професор Раде Михаљчић објавио је: *Крај Српског царства*, Београд 1975; *Namentragende Steinschriften in Jugoslawien von Ende des 7. bis zur Mitte des 13. Jahrhunderts*, Wiesbaden 1982 (заједно са Лудвигом Штајндорфом – L. Steindorff); *Лазар Хребељановић – историја, култ, предање*, Београд 1984; *Јунаци косовске легенде*, Београд 1989; *The Battle of Kosovo in History and in Popular Tradition*, Beograd 1989; *Безимени јунак*, Нови Сад 1995; *Бој на Косову у бугарштицама и епским песмама кратког стиха*, Нови Сад 1995 (заједно са Јелком Ређеп); *Прошлост и народно сећање*, Београд 1995; *Изворна вредност старе српске грађе*, Београд 2001; *Владарске титуле обласних господара. Прилог владарској идеологији у старијој српској прошлости*, Београд 2001. Исте године објавио је Сабрана дјела у шест књига.

Раде Михаљчић је објавио велики број својих радова у домаћим и страним часописима. Радови су му превођени на њемачки, француски, енглески и грчки језик. Учествовао је на међународним научним скуповима у Београду, Атини, Софији, Анкари, Риму и Бечу. Један је од аутора *Историје српског народа* у издању Српске књижевне задруге. Истакао се као писац уџбеника и приручника за основну и средњу школу. Заједно са академиком Симом Ћирковићем приредио је *Енциклопедију српске историографије*, Београд 1997; и *Лексикон српског средњег века*, Београд 1999. Написао је преко 500 енциклопедијских јединица за *Enciklopediju Jugoslavije*, *Lexikon des Mittelalters*, *Енциклопедију српске историографије*, *Лексикон српског средњег века*, *Српски биографски речник* и *Енциклопедију Републике Српске*. Био је редактор и уредник посебних издања: *Јагар у прошлости*, Нови Сад 1985; *Рађевина у прошлости*, Београд 1986; *Бој на Косову – старија и новија сазнања*, Београд 1992; *Споменице: Филозофски факултет 1838-1998, период 1963 – 1998*; Београд 1998; *Десет година Филозофског факултета 1994 – 2004*; Бања Лука 2004. Приредио је дјело Теодора Тарановског, *Историја српског права у немањихкој држави*, Београд 2002 (предговор и биљешка о писцу). Више година (од 1976. до 2000. године) је био уредник часописа *Историјски гласник*, органа Савеза

друштвава историчара Србије. Оснивач је часописа *Стари српски архив*, чији је уредник био од 2002. до 2012. године. Покренуо је и часопис *Грађа о прошлости Босне*, чији је уредник био од 2008. до 2018. године.

Професор Раде Михаљчић је за књигу *Јунаци косовске легенде* добио Октобарску награду Града Београда и Књижевну награду БИГЗ-а. Поред тога, добитник је награде Фондација Карић за научноистраживачки рад. Награду „Владимир Ћоровић“ за животно дјело добио је 2003. године. Био је члан Удружења књижевника Србије по позиву. За дописног члана Академије наука и умјетности Републике Српске изабран је 21. јуна 2004. године, а за редовног 5. септембра 2008. године. У тој институцији више година је био на функцији секретара Одјељења за друштвене науке.

У својим радовима професор Раде Михаљчић бавио се различитим темама из политичке историје, историјске географије, дипломатике, свакодневног живота, друштвене и економске историје, те правним споменицима. Његови радови засновани су на необјављеним историјским изворима, анализи објављених историјских извора, те коришћењу података из релевантне домаће и стране литературе. Осим тога, они доносе оригиналне закључке, указивања на могућности и вјероватноће, или искључивање истих.

Посљедњи период његове активности обиљежен је анализом правних споменика из средњовјековних српских земаља. Као плод таквог рада настала су дјела: *Закони у старим српским исправама; правни прописи, преводи, уводни текстови и објашњења*, Београд 2006; и *Огледи о старом српском праву*, Бања Лука – Источно Сарајево 2013. Отприлике у исто вријеме професор Михаљчић посветио се објављивању ранијих издања ћириличких споменика, која су ријетка и као таква тешко доступна истраживачима. На тај начин поново су штампана сљедећа издања: Стојан Новаковић, *Законик Стефана Душана цара српског*, Београд 2004²; Стојан Новаковић, *Законски споменици српских држава средњега века*, Београд 2005²; Франц Миклосич, *Monumenta Serbica*, Београд 2006²; Љубомир Стојановић, *Старе српске повеље и писма I-1, I-2*, Београд 2006²; Медо Пуцић, *Споменици српски I-II*, Београд 2007²; и Константин Јиречек, *Споменици српски*, Београд 2007². Након тога фокусирао се на *Енциклопе-*

дију Републике Српске као главни уредник редакције. Његове научне и организационе способности тада су дошле до изражаја. Не само што је писао поједине одреднице, већ је и прегледао сваку од одредница других аутора. Нема дилеме да је то био тежак и заморан посао који је негативно утицао на професорово здравствено стање. Након што је објављен други том *Енциклопедије*, он се повукао са мјеста главног уредника редакције, али је претходно поставио обрасце по којима ће и остали томови бити урађени.

Професор Раде Михаљчић, као универзитетски наставник, научник и радни колега био је изузетан и непоновљив. На својим предавањима и семинарским вјежбањима пажњу је поклањао ономе што се мало гдје може прочитати, и што је већини студената непознаница прије часова, а то су: Душанов Законик, повеље и њихова анализа, и коначно слојеви и групе становништва у средњовјековној Србији и Босни. Предавањима је приступао са много озбиљности, при чему није било превише простора за опуштање. Овакав став професора према студентима на предавањима и испитима није последица било каквог негативног односа према њима. То је последица његове невјероватне жеље да студенти усвоје градиво, да схвате суштинске процесе и догађаје, и развију критички поглед према историјским изворима. Чини ми се да се та жеља понекада граничила са опсесивношћу, што је свакако позитивна особина у наставном и научном раду. Прави студентски одговор знао је да одушеви професора, или како је он често истицао да му уљепша дан.

Од професора Михаљчић много тога се могло научити, и то не само у погледу националне историје средњег вијека, већ уопште. Знања и искуства које смо тада стекли, и данас су од непроцјењивог значаја. Сви смо се дивили професору Михаљчићу, тачније количини енергије коју је показивао имајући у виду његове године. Било нам је невјероватно како све стиже да усклади, и наставу и науку, али и разне друге организационе послове. Тада нам се чинило да све оно што он замисли то ће сасвим сигурно и остварити. Најбољи примјер тога јесте покретање часописа *Стари српски архив* и *Грађа о прошлости Босне*. И један и други часопис и данас објављују радове као припрема за *Српски дипломатар* као једну од најважнијих професорових идеја. Према неким мишљењима у питању је тренутно најважнији научни пројекат на српском духовном простору.

Професор Раде Михаљчић био је свестрана личност, чија се интересовања нису исцрпљивала искључиво у историјској науци. Волио је културу. Пратио је филмску умјестност. Често је ишао и у разна позоришта у Београду. Обожавао је и књижевност, посебно класична дјела. Волио је и спорт. Раније је највише пратио фудбал, а у посљедње вријеме тенис. Од професора Михаљчића смо сазнали и много тога о другим научницима. У питању су различите анегдоте, чије би биљежење захтијевале један посебан рад. Био је везан и за свој родни крај. Често је викедне проводио у Јурковици, а посјеђивао је и Градишку. У нашим разговорима указивао је на предности ауто-пута као неке врсте покретача развоја више привредних грана Градишке и сусједних области.

Посебну пажњу заслужује и однос професора Михаљчића према својим радним колегама који је био изнад свега коректан. Посебно је са нама, тек запосленим на Одсјеку за историју, желио створити однос који би више био пријатељски него строго пословни. Више пута нас је позивао код себе у стан гдје је, уз богату трпезу, причао о свему и свачему. Уживали смо у тим тренуцима, те их се и данас са сјетом присјећамо. Његова основна идеја од када се вратио из Београда, била је да од Бање Луке створи истраживачки центар, бар када је ријеч о историјској науци. У великој мјери је у томе успио. Једина његова неостварена жеља било је покретање Историјског института при Академији наука и умјетности Републике Српске у коме би радили најбољи дипломирани студенти са нашег студијског програма. На нама, његовим ученицима и насљедницима, је да ту жељу остваримо.

На крају, драги наш професоре, једно велико хвала једно огромно хвала за све што си учинио за нас. Иако физички више ниси са нама, твоје идеје и твој дух и даље живе, и присутни су на нашем студијском програму, у нашим учioniцама, кабинетима и ходницима. Драги професоре, почивај у миру, а ми ћемо учинити све што је у нашој моћи да твоје име и даље свјетли као путоказ за све оне који ће се у будућности бавити историјом слиједећи основне постулате критичке историографије за које си се неуморно залагао.

Аранђел Смиљанић